

Նարե Շալունց
*Երևանի պետական համալսարանի ֆրանսիական բանասիրության
ամբիոնի ասպիրանտ*
Էլ. հասցե՝ nare.shalunts@ysu.am
DOI: 10.53614/18294952-2026.1-179

ԽՈՍՔԻ ՈՒ ԳՈՐԾԻ ՄԻՋԵՎ. ԼԵԶՎԱԿԱՆԻ ՈՒ ԻՐԱԿԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԸ ԱՌԱՇԱՅԻՆ ԽՈՍՈՒՅԹՈՒՄ ԼԵԶՎԱԳՈՐԾԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԻՏԱՆԿՅՈՒՆԻՑ

Սույն հոդվածում քննության են առնվում ֆրանսերեն մեդիատեքստերում խոսքի ու գործի փոխառնչությունը բնորոշող առաձևեր ու ասացվածքներ, որոնք դիտարկվում են լեզվագործաբանության շրջանակում համատեքստային կադապարի տիրույթում: Առաջին խոսույթի քննության գործաբանական հայեցակերպի առանցքը առաձի ու ասացվածքի իմաստային կառույցի վերախմաստավորումն է կոնկրետ համատեքստում, ինչն ուղղորդում է նշանակության ու իմաստի հարաբերակցության տիրույթ, այլ կերպ ասած՝ նշանակությունը կառուցարկում է իմաստը: Այս առումով մասնավորից ընդհանուրի անցման կադապարը կարծես շրջվում է, ընթանում հակառակ ուղղությամբ՝ հանգեցնելով իմաստի «բյուրեղացման»: Մասնավորապես՝ հաղորդակցական նպատակը դառնում է այն կամուրջը, որը համակցում է առաձի ու ասացվածքի լեզվական դրսևորումը գործաբանական իրողության հետ: Տվյալ պարագայում շեշտադրվում է առած-ասացվածքը գործողության մեջ՝ իբրև խոսք-գործի բնորոշման միջոց: Հավաքական իմաստությունը հաճախ վերաձևակերպվում է սուբյեկտիվ շրջանակում, ինչը լեզվական մակարդակում հանգեցնում է առաջին փոխակերպումների: Հետազոտության շրջանակում վերհանվել են ֆրանսերեն լրագրային խոսույթում առաջին փոխակերպումների տեսակները, ինչպես նաև առաձևերում ու ասացվածքներում մարդկային հատկանիշի բնորոշման տիրույթում խոսքի ու գործի որոշարկումը համատեքստի միջոցով: Շեշտադրվել է նաև լռության միջոցով խոսքի վերախմաստավոր-

րումը և գործի՝ իբրև խոսքի շարունակության հանգամանքը:
Հիմնաբառեր. առած, ասացվածք, խոսք, գործ, մեղիա-
տեքստ, գործաբանություն:

Ներածություն

Հեշտ է նախագծել լեզվական աշխարհներ, սակայն դժվար է դրանք կառուցել՝ վերածելով գործողության: Այս իրողությունն է փաստում *Il est plus facile de dire que de faire* ֆրանսերեն ասացվածքը՝ շեշտադրելով լեզվի ու իրականության փոխառնչությունը մետալեզվական մակարդակում: Լեզվական տիրույթում նախագծելը ենթադրում է լեզվական նշանի միջոցով կաղապարի արտահայտում, ինչը դիտարկվում է իբրև նվազագույն ջանքի դրսևորում, մինչդեռ նախագծի փոխակերպումը նյութական կառույցի ընդգծում է գործաբանական դիտանկյունից խոսքից իրականության անցման դժվարությունը: Սույն հոդվածի նպատակը առածային խոսույթում լեզվագործաբանության դիրքերից խոսքի ու գործի փոխառնչության քննությունն է: Նշյալ փոխառնչությունն ուղղորդում է մարդկային բնութագրման դաշտ, քանի որ, ի վերջո, խոսողն ու գործողը մարդն է: Հետազոտության առարկան ընդգրկում է *Europresse* հարթակում թվայնացված ֆրանսերեն լրագրային հոդվածներ: Հոդվածում քննության է առնվում մեղիատեքստերում խոսքի ու գործի՝ ասելու և անելու հակադրամիասնությունը առածների ու ասացվածքների պրիզմայով: Հատկանշական է, որ արդի գիտական հարացույցում առածներն ու ասացվածքներն առավելապես դիտարկվել են բանահյուսության տիրույթում, իսկ լեզվաբանական վերլուծությունները հիմնականում աղերսվել են իմաստակառուցվածքային հայեցակերպին: Ուստի սույն հետազոտությունը առածային խոսույթում լեզվի մետալեզվական մակարդակի գործաբանական քննության շրջանակում կարող է հիմք հանդիսանալ հետագա ուսումնասիրությունների համար:

Մեթոդ

Հետազոտության շրջանակում վերլուծել ենք խոսքի ու գործի փոխառնչության հայեցակերպը ֆրանսերեն լրագրային խոսույթում առածների ու ասացվածքների համատեքստային կիրառությունների օրինակով: Մի շարք լեզվաբանական տեսությունների համադրմանն ու վերլուծությանը հետևում է գործնական մասը՝ համատեքստային վերլուծության ու նկարագրական մեթոդների օգնությամբ ֆրանսերեն մեղիատեքստերում առածների ու ասացվածքների գործաբանական առանձնահատկությունների վերհանումը:

Խոսքի ու գործի լեզվաճանաչողության տարրորշման շուրջ

Լեզվաբանության շրջանակում ճանաչողական ու գործաբանական հայեցակերպերի դիտանկյունից լեզվի բնութագրման շեշտն ուղղվել է խոսքային հաղորդակցության մասնակիցների՝ խոսողի ու խոսակցի դաշտ, և այս առումով քննության առարկան ինչպես վերոնշյալ դերակատարների առան-

ձին, այնպես էլ վերջիններիս հարաբերության հարաշարժ վերափոխումներն են խոսքային գործունեության մակարդակում: Լ. Վիտգենշտեյնի լեզվական խաղերի տեսությունից մինչև Զ. Օսթինի ձևակերպմամբ խոսքային ակտ. գիտական հարացույցում մոտեցումներն ուղղված են լեզվի ու իրականության երկխոսության հիմնահարցի վերլուծությանը: Լեզվագործաբանության տեսական հիմքերի որոնման ուղին հանգում է Վիտգենշտեյնի լեզվական խաղերի տեսությանը՝ հիմք ընդունելով այն փաստը, որ հեղինակը լեզուն դիտարկել է երկու հարթությունում. նախ՝ արտաքին աշխարհի զուգահեռով, այնուհետև՝ մարդու պրիզմայով: Այլ կերպ ասած՝ լեզվի միջոցով ֆիզիկական աշխարհի արտացոլման հայելային տրամաբանությունից անցում է կատարվում խոսքի միջոցով լեզվի «կենսակերպի» բացահայտմանը, քանի որ լեզվական խաղը լեզվի ապրելու միջավայրն է, իսկ համատեքստը կենդանի շունչ է հաղորդում բառին (Wittgenstein, 2004 [1953]): Յուրաքանչյուր խաղ՝ հրամայել, նկարագրել, հարցնել, գովաբանել և այլն, ունի իր կանոնները, որոնք որոշարկում են լեզվական միավորի դերը հաղորդակցական նպատակի և խոսակցի ընկալման դաշտում: Կիրառության միջոցով իմաստի կառուցարկման հայեցակարգը հետագայում քննվել է խոսքային ակտերի օսթինյան տեսության դիրքերից (Austin, 1962): Լեզուն դիտարկվել է իբրև իրականության կառուցման միջոց, բնորոշվել որպես գործողություն, որը փոխակերպում է ֆիզիկական, արտալեզվական աշխարհի իրողությունները, կամ ինչպես փաստում է հայերեն ասացվածքը՝ *Խոսքը ասելը չէ, անելն է*:

Լեզվից մտածումի և լեզվական արտահայտությունից մետալեզվական իրականության անցումը լայն իմաստով աղերսվում է խոսքի ու գործի փոխառնչությանը՝ հաշվի առնելով ձանաչողական ու գործաբանական դիտանկյունների համադրման հանգամանքը: Խոսքից գործի անցման հարացույցը դիտարկվում է սուբյեկտի ինքնաձանաչողության շրջանակում մտածական, լեզվական ու հաղորդակցական տեսանկյունից: Նախ՝ կարևորվում է սեփական մտածողությունը գիտակցելու կարողությունը, այլ կերպ ասած՝ մտածողության մասին մտածելը սուբյեկտիվ ինքնության ու դեկարտյան մտածումի դիտանկյունից: Այնուհետև՝ ինքնաձանաչումը որպես լեզվական սուբյեկտ, որն ունակ է կառուցել աշխարհը լեզվի միջոցով, ինչն էլ աղերսվում է նշանակերտման տիրույթին: Ինչ վերաբերում է սուբյեկտի հաղորդակցական ինքնաձանաչմանը, այն ենթադրում է լեզվի կիրառման միջոցով հաղորդակցում երկխոսայնության շրջանակում (Charaudeau, 2004, էջ 161):

Առաձների ու ասացվածքների «ձայնը» խոսքի ու գործի համատեքստում

Հաղորդակցության շրջանակում խոսքի ու գործի փոխառնչության դիրքերից կարևորվում է խոսակցին համոզելու և լայն իմաստով ներագդման իրողությունը: Այս առումով հետաքրքրական է առաձային խոսույթի քննությունը խոսողի՝ իբրև սուբյեկտի, ազդեցության գործոնի և վերջինիս կողմից խոսակցի մտածումի փոփոխության համատեքստում ազդեցության տեսանկյունից: Մասնավորապես՝ խոսքում առած կամ ասացվածք գործածողը դրա

հեղինակը չէ, այլ «մեջբերում է» հավաքական սուրբյեկտի՝ անտեսանելի հեղինակի խոսքը: Վերոնշյալ հավաքական հեղինակը գիտական հարացույցում դիտարկվել է բազմաձայնության համատեքստում, բնորոշվել իբրև «ազգերի իմաստություն», «ասույթի հավաստիությունը ստուգող ատյան» (Grésillon et Maingueneau, 1984, էջ 113): Տվյալ պարագայում խոսողը դառնում է միջնորդ և տարորոշվում հավաքական հեղինակի միջոցով, ընդ որում՝ աշխարհի ընկալման օբյեկտիվ փորձառությանը գումարվում է խոսողի՝ իբրև սուրբյեկտի հեղինակությունը, այլ կերպ ասած՝ խոսողը վերակառուցում է իր սուրբյեկտը, այդ թվում՝ խոսքային վարքագիծը, այլ սուրբյեկտի միջոցով: Դիտարկվում է նաև այն պատկերը, երբ խոսողը միջնորդ է առածի կամ ասացվածքի համար. խոսողի միջոցով ասույթը հաղորդակցում է ասելիքը (Arora, 1994, էջ 5): Առածային խոսույթի գործարանական ուժը՝ խոսքից գործի անցումը, որոշարկվում է ազդեցության միջնորդավորման արդյունքում: Վերոնշյալն առավել ակնհայտ է դառնում խոսողի կողմից առածների ու ասացվածքների կազմության վերափոխումների շրջանակում, երբ խոսողը փորձում է լսելի դարձնել սուրբյեկտիվի ձայնը: Տվյալ դեպքում խոսողը ոչ թե լսելի է դարձնում իմաստությունը, այլ ինքն է խոսում իմաստության միջոցով: Լեզվաբանական գրականության մեջ իմաստության վերաձևակերպման ու սուրբյեկտիվի ձայնի առկայացման շրջանակում առածների փոխակերպումները հասկացության մակարդակում դիտարկվել են որպես առածային փոխակերպում (détournement proverbial) (Grésillon & Maingueneau, 1984; Barta, 2005; Wozniak, 2009), մետաառած (méta-proverbe) (Villers, 2010), հակաառած (anti-proverb) (Mieder, 2004): Դարձվածաբան Ա. Նազարյանը իր աշխատությունում ուսումնասիրել է լայն իմաստով դարձվածքների փոխակերպումները, ինչն էլ հիմք է հանդիսացել սույն աշխատանքում առածների ու ասացվածքների՝ լրագրային խոսույթում համատեքստային կիրառության շրջանակում դիվադային փոխակերպումները վերլուծելու համար. *առածի բաղադրիչների փոխարինում, առածի բաղադրիչների տեղափոխություն, առածի ժխտում, առածային կազմի ընդլայնում կամ հավելադրում, առածային կազմի սեղմում, ձևաբանական կամ շարահյուսական կառուցի փոփոխություն, կրկնակի առկայացում, անդրադարձ, շրջուն շարադասություն* (1987):

Հատկանշական է, որ մի շարք դեպքերում փոխակերպումն առկայանում է վերոնշյալ մի քանի միջոցների համաժամանակյա կիրառմամբ՝ ստեղծելով առածային զուգամտություն:

Առածային խոսույթի «խոսքն» ու «գործը». լեզվականի ու իրականի պատկերման դաշտը

Ներագլման համատեքստում ընդգծվում է խոսողի «օրինականության» ու հեղինակության կարևորման հանգամանքը: Եթե «օրինականությունը» խոսողին իրավունք է վերապահում հանրույթի կողմից ընդունվածը խոսքի վերածելու, ընդ որում՝ «ես»-ի տիրույթում, ապա հեղինակությունը, աղերսվելով «ես-դու» հարաբերությանը, շեշտադրում է ազդեցության արդյունավետությունը (Charaudeau, 2004, էջ 170): Վերոնշյալն առածային խոսույթում

դիտարկելիս պարզ է դառնում, որ առաջինն առնչվում է դարավորի փորձի հաստատած ճշմարտությանը և հանրության կողմից այդ ճշմարտության ճանաչմանը, մինչդեռ երկրորդը հաղորդակցական շղթայում վերակառուցվում է հենց առաժի ու ասացվածքի միջոցով:

Հատկանշական է, որ եթե խոսքի ու գործի ներդաշնակեցման տիրույթում խոսակցի շեշտադրման պարագայում կարևորվում է ներազդման իրողությունը, ապա խոսողի բնութագրման տեսանկյունից խոսքի ու գործի համադրումը վերջինիս պատասխանատվության ցուցիչն է:

Հիրավի, առաժներն ու ասացվածքները «կոնկրետ մշակույթի ու դարաշրջանի բնորոշ համոզմունքների, արժեքների ու նորմերի հասարակայնորեն ընդունված ձևակերպումներ են» (Burger, 2010, էջ 107): Գիտական հարացուցում միջգիտակարգայնության լույսի ներքո ընդգծվում է առաժային խոսույթի ճանաչողական ու բնագանցական բնույթը: Մասնավորապես՝ առաժների ու ասացվածքների միջոցով արտահայտվող խոսույթը, որն աղերսվում է մի շարք փիլիսոփայական կատեգորիաների հակադրամիասնությանը, ձևավորում է յուրօրինակ առաժային փիլիսոփայություն: Այս համակարգը վերհանում է մտածողության հիմնարար կարգերը՝ շեշտադրելով ոչ միայն իմացության բովանդակային կողմը («ի՞նչ»), այլև մտածողության կառուցվածքային ու գործառնական մեխանիզմները («ի՞նչպե՞ս»): Ավելին, առաժները թույլ են տալիս վերլուծել մտածողությունը զգայական հարթությունում՝ վերացական գաղափարների ու կոնկրետ կենսափորձի հատման տիրույթում (Obelkevich, 1994, էջ 221): Առաժների ու ասացվածքների վերաբերյալ մոտեցումները կարող են լինել «խաբուսիկ», ինչպես հենց իրենք են զգուշացնում արտաքին ձևի ու կաղապարման վերաբերյալ: Առաջին հայացքից դրանք մարդկային գոյությունը բնորոշող անփոփոխ հաստատուններ են, սակայն խորքային քննությունը վերհանում է վերջիններիս հասարակական ու պատմական հարաշարժ փոփոխականությունը, քանի որ գաղափարական մակարդակում դրանք ներհյուսվում են հասարակական իրողությունների շղթային (Obelkevich, 1994, էջ 241):

Լեզվագործաբանության դաշտում առաժներն ու ասացվածքները դիտարկվում են իբրև արդյունավետ հաղորդակցական միավորներ, որոնք ոչ միայն նկարագրում, այլև կառուցում են իրականությունը՝ շեշտադրելով լեզվականի ու իրականի սահմանները կոնկրետ համատեքստում: Ներկայումս առաժաբանական ուսումնասիրությունների դաշտում կարևորվում է առաժների ու ասացվածքների հաղորդակցական ու գործաբանական ներուժը, ինչպես նաև դրանցում առկա ներակա տեղեկատվությունը (Baghdasarian, 2014, էջ 202): Հիմք ընդունելով հավաքական փորձի հավաստիությունը՝ խոսողն առաժի միջոցով ազդեցություն է թողնում լսարանի վրա, ինչը կարելի է քննել խոսքային ակտերի տեսության շրջանակում: Ասույթի իլոկուտիվ մակարդակում խոսողի մտադրության որոշարկման դիտանկյունից առաժները կարող են արտահայտել հաստատում, հարցադրում, խոստում: Ինչ վերաբերում է պերլուկուտիվ ակտի տեսանկյունից խոսքի միջոցով խոսակցի վրա ազդեցության հայեցակերպին, առաժները կարող են դիտարկվել

իրեն համոզելու, հակադրվելու և մխիթարելու միջոց (Norrick, 1994, էջ 143): Առանձնացվում են առածների ճանաչողական-դիսկուրսիվ գործառնություններ, այդ թվում՝ *խմաստային և հուզական շեշտադրման*, ինչն աղերսվում է ինչպես խոսքում իմաստային առումով կարևոր մասերի ընդգծմանը, այնպես էլ հուզական շեշտադրմանը, որն իմաստային դիտանկյանը զուգահեռ հուզական գնահատական է հաղորդում, *ամփոփման*, որի շնորհիվ ծավալուն շարադրանքը խտացվում է մեկ ընդհանրացնող ասույթում: Կարևորվում է նաև *լրեքսրի կառուցվածքի կազմակերպման՝ լրեքսրակազմիչ* գործառնությունը, որն ապահովում է տեքստի տարբեր հատվածների միջև տրամաբանական կապը, իսկ *մեղմասական* գործառնությունը վերաբերում է քաղաքավարության միջոցով ուղիղ քննադատությունից խուսափելուն: *Ճանաչողական փնտրումը* ենթադրում է նվազագույն կաղապարի միջոցով լայնածավալ տեղեկության ներկայացում, մինչդեռ *խոսքարկման* գործառնությունն ուղղված է հաղորդակցության հաստատմանն ու պահպանմանը, խոսքի հոսքի ընթացքին (Konstantinova, 2017):

Այժմ անդրադառնանք ֆրանսերեն մեդիատեքստերում առածների ու ասացվածքների լեզվագործաբանական վերլուծությանը.

De cette coopération entre journalistes-éditeurs et blogueurs naît une émulation propice aux sujets les plus décalés : « Quel JT est le plus anxiogène en Europe ? », « Vivre avec 4,30 par jour en Allemagne »... Un regard tourné vers l'insolite et « volontairement subjectif », selon Catherine Nivez. Le lecteur en apprendra plus sur les Européens que sur l'Europe, davantage sur les sociétés que sur leurs infrastructures politiques. « C'est là qu'E blogs se démarque d'autres portails internationaux tels que Global Voices ou Café Babel, plus militants », souligne la responsable du site, qui souhaite à présent augmenter sa diffusion via les réseaux sociaux. « ***Avec la langue, on va partout*** », dit le proverbe.

« Blogosphère européenne », *La Croix*, par Ghislain de Violet, le 25 novembre 2010 (Europresse)

Քննության առարկա տեքստում *Avec la langue, on va partout* առածը եզրափակում է պարբերությունը, ինչպես նաև ողջ հոդվածը՝ այդպիսով կատարելով ամփոփման գործառնությո: Սույն մեդիատեքստը առցանց հաղորդակցման եվրոպական հարթակի մասին է, որի բովանդակությունը թարգմանության միջոցով հասանելի է ընթերցողների լայն զանգվածի: Լայն իմաստով առածն ամփոփում է հարթակի առաքելությունը, ինչը բովանդակում է լեզվի ընձեռած հնարավորությունները լեզվամշակույթների ճանաչման գործընթացում: Ավելին, հոդվածի տեքստը խաղարկում է առածի փոխաբերական պատկերը: Մասնավորապես՝ եթե առածը շեշտադրում է լեզվի դերը ֆիզիկական տարածությունում ճանփորդության շրջանակում, ապա մեդիատեքստում անցում է կատարվում վիրտուալ ճանփորդության, և այս պարագայում ընդգծվում է հարթակում մի շարք լեզուներով հասանելի բովանդակություն կարդալու թվային գործողությունը: Ուստի ընթերցանու-

յունը դիտարկվում է իբրև թվային տեղաշարժ, իսկ ընթերցողը՝ ճամփորդ: Լեզուն դառնում է այն անհրաժեշտ պայմանը, որ ընթերցող-ճամփորդին թույլ է տալիս մուտք գործել այլ հասարակական իրականություն, և այս համատեքստում հարկ է ընդգծել *partout* մակրայի կիրառությունը, որը բնորոշում է եվրոպական տարածքը: Հատկանշական է *dit le proverbe* լեզվական կառույցի գործածությունը, որը սուբյեկտիվությունից փոխադրում է օբյեկտիվության դաշտ, այլ կերպ ասած՝ հին իմաստությունը հավաստիություն է հաղորդում նոր տեխնոլոգիական հարթակին, և առածը դառնում է հարթակի առաքելության խտացված ձևակերպումը: Այսպիսով, լեզուն լավագույն միջոցն է թե՛ ֆիզիկական տարածքում, թե՛ թվային տիրույթում ճամփորդելու համար:

Դիտարկենք *Il est plus facile de dire que de faire* ասացվածքի գործածությունն իբրև մարդկային պատասխանատվության շեշտադրման ու անգործության քննադատության պատկեր.

La critique est aisée mais l'art est difficile

Il est plus facile de dire que de faire... cingle Lamartine en écrivant que « la critique est la puissance des impuissants ». Citons aussi Flaubert, qui décrit la critique avec virulence, elle qui ne sert « à rien qu'à embêter les auteurs et à abrutir le public ». Le critique par rapport à l'écrivain, c'est « se mettre mouchard quand on ne peut pas être soldat » ! D'Alembert, lui, bien moins critique jugeait l'art exigeant : elle consiste dans « le discernement juste et fin des beautés et des défauts d'un ouvrage ».

« Cinq phrases piquantes à connaître pour avoir de la répartie », *Le Figaro*, par Victoire Lemoigne, le 14 octobre 2022 (Europresse)

Տեքստի նշյալ հատվածի սկզբնամասում ասացվածքի կիրառությունը փաստարկային ներուժի դիրքերից արտահայտում է ընդհանրական ճշմարտություն, ինչը թույլ է տալիս ընդհանուրից անցում կատարել մասնավոր դիպվածների և հաջորդող մեջբերումներին հաղորդել հավաստիություն՝ դրանք դիտարկելով ասացվածքի պրիզմայով: Մասնավորապես՝ քննության առարկա մեդիատեքստն առաջարկում է հաղորդակցության համատեքստում իբրև սրամիտ պատասխան դիտարկվող ֆրանսերեն հինգ ասույթ, այդ թվում՝ քննադատության ու արվեստի փոխառնչության վերաբերյալ (*La critique est aisée mais l'art est difficile*): Նշյալը ընթերցողի համար «թարգմանելու» համար հոդվածագիրը ներմուծում է *Il est plus facile de dire que de faire* ասացվածքը: Այս պարագայում հավաքական հեղինակի արտահայտած իմաստությունը հիմք է դառնում կոնկրետ հեղինակների՝ *քննադատություն* երևույթի քննադատությանն առնչվող մեջբերումները հավաստի դարձնելու համար: Ուստի ասացվածքը իմաստի ընդհանրացման՝ իմաստային շեշտադրման գործառնության դիտանկյունից ներառում է երկու փոփոխական՝ ասել, որ բնութագրվում է հեշտությամբ և պատկերում քննադատությունը, և անել, որի դժվար բնույթը արվեստի, ստեղծագործելու ցուցիչն է:

Arrêter de fumer : c'est souvent plus facile à dire qu'à faire.
En Polynésie, 37 à 39 % de la population fume, selon les derniers chiffres. Le tabac reste un véritable problème de santé publique au fenua. En ce mois de septembre sans tabac, c'est l'occasion de faire une pause et de découvrir les solutions pour décrocher.

....En moyenne, chacun consomme 12 cigarettes par jour, soit un demi-paquet. Des chiffres qui illustrent un véritable fléau de santé publique.
Arrêter de fumer est possible... mais bien souvent plus facile à dire qu'à faire....

« Septembre sans tabac : tout est d'abord question de motivation », *Franceinfo*, par Turouru Gueirard, Eric Tang, le 15 septembre 2025 (Europresse)

Վերոնշյալ մեդիատեքստում ասացվածքի կրկնակի կիրառությունը, ընդ որում՝ փոխակերպումների մակարդակում, վերհանում է ծխելը թողնելու համատեքստում մտադրության ու գործողության կապը: Տեքստի կառուցվածքի կազմակերպման՝ տեքստակազմիչ գործառնության դիրքերից ասացվածքը նախ կիրառվել է տեքստի սկզբում, այնուհետև՝ միջնամասում՝ այդպիսով կառուցելով մտքի շղթա: Տեքստի սկզբում ընդգծվում է ծխելը թողնելու թեման՝ *arrêter de fumer*, որին հաջորդում է մեկնաբանություն՝ *c'est souvent plus facile à dire qu'à faire*, խոսքից գործի անցման դժվարության շեշտադրմամբ, ընդ որում՝ ասելը (*dire*) բնորոշում է մտադրությունը, իսկ անելը (*faire*)՝ գործողությունը: Փոխակերպումների տեսանկյունից երկու կիրառություններն էլ ներառում են կազմի ընդլայնում կամ հավելադրում՝ նոր բաղադրիչների ներմուծում, ինչպես նաև շարահյուսական կառույցի փոփոխություն: *Il est de* կառույցի փոխարինումը *c'est à* կառույցով ընդհանրականը փոխակերպում է կոնկրետի՝ ասացվածքն անմիջականորեն աղերսելով ծխախոտի դեմ պայքարի թեմային, ինչը միաժամանակ իմաստային ու հուզական ընդգծման ցուցիչ է: Հատկանշական է *souvent* մակբայի քննությունը ժամանակային հայեցակերպի դիտանկյունից, քանի որ մակբայն առաջ է մղում սովորության տրամաբանությունը: Երկրորդ պարագայում ասացվածքը հիշատակվում է վիճակագրական տվյալների փաստագրումից հետո՝ մեկնելով տվյալների պատճառը: Ասացվածքը ներառող ասույթը փաստարկման գործառնության դիրքերից հաստատման միջոցով դրական երանգ է հաղորդում և ընդգծում ծխելը թողնելու հնարավորության առկայության հանգամանքը (*arrêter de fumer est possible*), ինչին հաջորդում է *mais* շաղկապի միջոցով ասացվածքի ներմուծումը՝ *bien souvent plus facile à dire qu'à faire*: Այսպիսով, քննության առարկա տեքստում ասացվածքը կազմի ընդլայնման օգնությամբ վերհանում է կոնկրետ համատեքստում մտադրության ու գործողության բախումը:

Le maire a rappelé que cette seconde édition était attendue avec impatience. « ***Il est plus facile de dire que de faire et plus compliqué de refaire.*** Que cette seconde édition soit à la hauteur de la première et

chacun pourra en profiter ! Cela pourra peut-être susciter des vocations.»

« Talents cachés : des amateurs passionnés exposent ce lundi », *Ouest-France*, le 28 mars 2005 (Europresse)

Քննության առարկա տեքստը ներկայացնում է ցուցահանդեսի երկրորդ թողարկման լուսաբանման շրջանակում քաղաքապետի խոսքի մեջբերում: Նշյալ հատվածում բանախոսը դիմում է ասացվածքի փոխակերպման. հավելադրման միջոցով լեզվառձական մակարդակում կառուցվում է շարահյուսական գուգահեռության կաղապար: Ասելու և անելու հակադրությունը վերածվում է համեմատական շղթայի, որին ավելանում է կրկին անելը, և բնորոշվում բարդության ավելի բարձր աստիճանով (*et plus compliqué de refaire*): Այս դիտանկյունից կրկնելն ինքնին ենթադրում է համեմատություն: Արդյունքում ստեղծվում է աստիճանակարգային կաղապար՝ ասել, անել և կրկին անել, որում յուրաքանչյուր հաջորդը համեմատության դիրքերից ներառում է նախորդը և բնույթով ավելի բարդ է: Եթե անելն աղերսվում է նախաձեռնության տիրույթին, ապա կրկին անելու բարդությունը պայմանավորված է նաև անելու արդյունքում սահմանված նշաձողը գերազանցելու հանգամանքով: Այս առումով ասացվածքը ճանաչողական տնտեսման գործառույթի համատեքստում շեշտադրում է կրկնակի ջանքի պահանջը՝ առանց մանրամասն հիշատակելու անելիքները: Հատկանշական է ասացվածքին հաջորդող հատվածում ըղձական եղանակի բայաձևի կիրառումը (*soit*), ինչը հուզարտահայտչական երանգ է հաղորդում և միջնորդ դառնում ընդհանուր ճշմարտության ու ապառնի ժամանակաձևով (*pourra*) արտահայտված արդյունքի միջև:

«... cette fois, je vais donner comme consignes de vite assurer nos arrières en se mettant à l'abri pour ne pas laisser notre rival espérer et gagner en confiance ! » **Conscient qu'il est plus facile de dire que de faire**, Mathieu Preux compte sur ses protégés pour lui donner raison. Il précise que « le championnat va être serré jusqu'au terme, ce sera chaque semaine un combat permanent ».

« Un derby aux destins opposés », *L'Aisne Nouvelle*, le 14 mars 2015 (Europresse)

Սպորտային ուղղվածության տեքստերը լրագրային խոսույթում խոսքի ու գործի բախման լավագույն հարթակն են: Քննության առարկա հատվածն առնչվում է ֆուտբոլային խաղի վերաբերյալ մարզչի մեկնաբանություններին, իսկ *Il est plus facile de dire que de faire* ասացվածքը փաստարկային գործառույթից զատ կառուցում է մարզչի կերպարը՝ էթոսը: Նշյալը լեզվական մակարդակում դրսևորվում է նաև *conscient que* կառույցի միջոցով, և հողվածագիրն ընդգծում է մարզչի գիտակցությունը մետաձանաչողական մակարդակում: Այլ կերպ ասած՝ կառույցի ներմուծման միջոցով տվյալ պարագայում հենց առաձն է կերտում մարդկային էությունը՝ դիտարկելով արհեստավարժության ու պատասխանատվության համադրումը: Առաձի վերլու-

ծությունն ամբողջանում է նախորդող ու հաջորդող հատվածների վերլուծությանը զուգահեռ: Հաջողության հասնելու համար մարզիչը հրահանգներ կտա պաշտպաններին, ինչը խոսքի տիրույթում է, այնուամենայնիվ, նա *գիպակցում է*, որ ասելն ավելի հեշտ է, քան անելը: Տվյալ պարագայում ասացվածքի ներմուծումը ենթադրում է, որ գործելը պահանջում է ջանք: Ասելը հրահանգելն է, իսկ հաջորդող հատվածը բացորոշում է «անելը»՝ փոխաբերության միջոցով խաղը դիտարկելով իբրև մշտական պայքար, և հենց հաղթանակը կհաստատի մարզչի խոսքի իրավացիությունը:

Խոսքի ու գործի իմաստավորումը լռության միջոցով

« *La parole est d'argent mais le silence est d'or* », dit un vieux dicton. A cette aune-là, combien sommes-nous à taire ce que nous voudrions communiquer à autrui, de peur de nuire à la relation ? Or ce silence d'or pèse parfois très lourd. Et trouble parfois jusqu'à notre sommeil. Mieux vaut une parole prononcée avec justesse qu'un silence chargé d'amertume et porteur de conflits. A condition d'en choisir le moment. Mais surtout de clarifier notre intention afin de pouvoir communiquer de façon constructive et dire ce que l'on pense vraiment sans verser dans le conflit.

Remédier aux divergences, c'est exprimer ses intentions de façon à faire valoir ce qui compte pour soi dans la situation. Lorsque quelqu'un est sur la défensive, c'est rarement à cause du contenu de ce qui est exprimé. Mais plutôt à cause de l'intention qu'il prête à son interlocuteur. *Ce n'est pas la vérité qui blesse mais la malice utilisée pour dire cette « vérité ».*

« *Le silence n'est pas toujours d'or* », *Le Monde*, le 6 octobre 2015 (Europresse)

Լռությանը վերաբերող վերոնշյալ մեղիատեքստի հատվածում հոդվածագիրը գործածել է երկու առած՝ *La parole est d'argent (mais) le silence est d'or* և *Il n'y a que la vérité qui blesse*: Նախ՝ հոդվածի վերնագիրը կատարում է իմաստային շեշտադրման գործառույթ և ներառում է փոխակերպման միջոցների զուգամտություն՝ սեղմում, ժխտում և հավելադրում: Ի տարբերություն առածի, որում լռությունը ոսկի է և համեմատվում է խոսքի՝ արծաթի հետ, տվյալ պարագայում շեշտադրվում է միայն լռությունը. արծաթի բացակայությունը (*mais le silence est d'or*) շեշտադրում է միայն լռության իրողությունը: Ժխտման միջոցով ընդգծվում է լռության ձախողման կաղապարը. լռությունը միշտ ոսկի չէ: Հարկ է ընդգծել, որ ընթերցողի ճանաչողության դաշտում առկա է հաստատական ասույթը՝ լռությունը ոսկի է, և այս պարագայում հեղինակը *toujours* մակբայի կիրառության օգնությամբ ժխտում է ոչ թե առածի տրամաբանությունը, այլ բացարձակ ճշմարտությունը: Ժամանակային հայեցակերպը ընդհանրական ուղղվածությունը փոխադրում է համատեքստային տիրույթ, և առածը փոխակերպման արդյուն-

քուն ցուցանում է այն իրավիճակը, երբ լռությունը ոսկի չէ: Հարկ է նշել, որ հավաքական իմաստության ձայնը լսվում է հողվածի սկզբնամասում, ընդ որում՝ առածն է ասում՝ *dit un vieux dicton*: Ներմուծման գործառույթի դիրքերից առածի գործածումը թույլ է տալիս հաջորդող հարցադրման օգնությամբ (*combien sommes-nous à taire ?*) վերհանել առածի ձախողումը: Եթե առածում լռությունը ոսկի է, ապա տեքստում այն ձեռք է բերում ֆիզիկական ծանրություն՝ *pèse parfois très lourd*: Ավելին, այն լի է դառնությամբ ու կոնֆլիկտով՝ *chargé d'amertume et porteur de conflits*: Հատկանշական է նաև *Il n'y a que la vérité qui blesse* առածի փոխակերպումը զուգամտության՝ ժխտման, հավելադրման, ընդ որում՝ վերաձևակերպման միջոցով (*Ce n'est pas la vérité qui blesse mais la malice utilisée pour dire cette « vérité »*): Իմաստային շեշտադրման գործառույթի տեսանկյունից ընդգծվում է՝ *ce n'est pas la vérité qui blesse*, և չեզոքացնում ձշմարտությանը վերագրվող բացասական հարանշանակային բայը՝ *blesser*: Տվյալ պարագայում ցավեցնողը ոչ թե ձշմարտությունն է, այլ «ձշմարտությունը» հաղորդելու չարամիտ ձևը: Հեղինակը *ձշմարտություն* եզրը գործածում է չակերտներում, ինչը ենթադրում է, որ այն օբյեկտիվ ու փաստական ձշմարտության մասին չէ, այլ խոսողի կողմից ստեղծված «ձշմարտության»: Վերացական հասկացությո՞ւթ՝ ձշմարտությունը (*vérité*), փոխարինվում է մարդկային գործոնով՝ չարամտությամբ (*malice*), և լայն իմաստով կարևորվում է հաղորդակցական մտադրությունը (*à cause de l'intention qu'il prête à son interlocuteur*): Այսպիսով, լռությունը ոչ թե ոսկի է, այլ ընտրություն, ձշմարտությունը ոչ թե գենք է, այլ իմաստակիր գործիք:

La parole est d'argent, le silence est d'or : voilà un proverbe que certains, notamment en politique, devraient regretter de ne pas avoir assez pratiqué. Les déclarations d'intention matamoiresques non suivies d'effet ou les promesses à la une de journaux non tenues sont autant de boulets qu'on peut traîner durant des années. Encore plus sûrement quand les effets d'annonce sont démentis très vite par les faits ou pire, quand c'est l'inverse qui se produit.

.... ***La parole privée est d'argent mais la parole publique est d'or***. Par les temps de pression sur la démocratie et de mise en cause de la crédibilité de ceux et celles qui exercent des mandats politiques, il faut plus que jamais se montrer prudent : ne promettre que ce qu'on peut tenir et, à défaut, être transparent sur le caractère hypothétique de ce qu'on énonce.

« ***La parole privée est d'argent mais la parole publique est d'or*** », *Le Soir*, par Béatrice Delvaux, le 4 novembre 2022 (Europresse)

Նշյալ մեդիատեքստն առածի միջոցով վերաիմաստավորում է քաղաքական հաղորդակցությունը: Խոսքի ու լռության փոխառնչությանն աղերսվող *La parole est d'argent, le silence est d'or* առածը տեքստում գործածվել է երեք անգամ՝ կառուցելով մտքի շղթա: Մասնավորապես՝ առածը ներմուծման գործառույթի շրջանակում հողվածի տեքստը ներմուծող առաջին ասույթն է, իսկ

առածի փոխակերպումը՝ իմաստային շեշտադրման դիրքերից տեքստի վերնագիրն ու տեքստի կառուցվածքի կազմակերպման գործառույթի շրջանակում վերջին պարբերության առաջին ասույթը: Տեքստի սկզբում առածի կիրառումը շեշտադրում է քաղաքականության մեջ խոսքի ու լռության համակշռումը. խոսքը արծաթ է, լռությունը՝ ոսկի, ինչը լայն իմաստով կիրառելի է քաղաքական դաշտում: Առաջին հայացքից դիտարկվում են խոսքն ու լռությունը, սակայն համատեքստի վերլուծությունը փաստարկման գործառույթի շրջանակում վերհանում է խորքային մակարդակում խոսքի ու գործի բախումը: Եվ հենց այս պարագայում լռությունը նախընտրելի է դատարկախոսությունից ու խոստումներից, որոնք չեն ուղեկցվում գործով: Վերնագրում առածի փոխակերպումն առկայանում է զուգամետության՝ բաղադրիչների փոխարինման, ինչպես նաև հավելադրման միջոցով, ինչն էլ լեզվաոճական մակարդակում կառուցում է շարահյուսական զուգահեռություն ու նույնասկիզբ: *La parole est d'argent* բաղադրիչում ներմուծվում է *privée* միավորը, իսկ *le silence est d'or* բաղադրիչում *silence* գոյականը փոխարինվում է *parole* գոյականով և ստանում լրացում՝ *publique*, իսկ նշյալ բաղադրիչները կապակցվում են *mais* շաղկապի օգնությամբ: Այլ կերպ ասած՝ խոսքը փոխակերպվում է սուբյեկտիվ տիրույթում խոսքի (*parole – parole privée*) և բնորոշվում արծաթով, իսկ լռությունը՝ հրապարակային խոսքի (*silence – parole publique*), և համարժեք դառնում ոսկու: Վերնագրում առածի փոխակերպումը կրկնվում է տեքստում: Նշյալից պարզ է դառնում, որ քաղաքական դաշտում լռության կաղապարը ձախողում է, և հողվածագիրը շեշտադրում է քաղաքական գործչի խոսքի կարևորությունը և ընդգծում խոսքի ու գործի ներդաշնակ համադրման հրամայականը:

Եզրակացություն

Այսպիսով, խոսքից գործի անցման ճանապարհը դիտարկվում է իմաստի կառուցման ուղու զուգահեռով: Այս դիտանկյունից իմաստի կառուցման տեղորոշումը համատեքստն է, որի միջոցով վերհանվում է մտածումի, գործի ու իրականության փոխառնչությունը գործաբանության շրջանակում խոսքի պրիզմայով: Առածային խոսույթում խոսքն ու գործը «հաստատուն փոփոխականներ» են, որոնք լայն իմաստով բնորոշում են մարդկային էության հակադիր դաշտերը՝ պատասխանատվությունը, երբ գործը խոսքի վկայությունն է, և անպատասխանատվությունը, անգործությունը, երբ «գործը» միայն խոսքի տիրույթում է: Առածային փոխակերպումները միտված են ոչ թե ժխտելու առածի տրամաբանությունը, այլ ցուցանելու վերջինիս ձմարտությունը կոնկրետ համատեքստային իրադրությունում: Հարկ է նշել, որ լրագրային խոսույթում առածներն ու ասացվածքները համատեքստի շրջանակում մի շարք գործառույթներ են կատարում՝ փաստարկումից մինչև իմաստային ընդգծում ու ամփոփում: Մեղիատեքստերում առածային փոխակերպումները բարոյախրատական ուղղվածությանը զուգահեռ դիտարկվում են նաև իբրև փաստերի և իրողությունների արձանագրման ու իրավիճակային ախտորոշման միջոց: Ուստի խոսքի ու գործի բանաձևումը այն սահմանագիծն

է, որտեղ հատվում են վերացականն ու կոնկրետը՝ լեզվականն ու իրականը:
**Այսպիսով, միշտ էլ հեշտ է նախագծել լեզվական աշխարհներ, սակայն
 դժվար է դրանք կառուցել՝ վերածելով գործողության:**

Օգտագործված գրականության ցանկ

- Arora, Sh. (1994). The Perception of Proverbiality. *Wise words. Essays on the proverb*, Edited by Wolfgang Mieder, 3–29.
- Austin, J. (1962). *How to Do Things with Words*. Oxford: Oxford University Press.
- Baghdasarian, H. (2014). Lo universal y lo nacional en las paremias desde una perspectiva interlingual. *Paremia*, N23, 199–208.
- Barta, P. (2005). Au pays des proverbes, les détournements sont des rois. Contribution à l'étude des proverbes détournés du français. *Paremia*. N14, 61–70.
- Burger, H. (2010). Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Charaudeau, P. (2004). Comment le langage se noue à l'action dans un modèle socio-communicationnel du discours. De l'action au pouvoir. *Cahiers de Linguistique française, Actes du 9ème Colloque de Pragmatique de Genève et Colloque Charles Bally*, N26, 151–175.
- Grésillon, A., Maingueneau, D. (1984). Polyphonie, proverbe et détournement, ou un proverbe peut en cacher un autre. *Langages*, 19e année, n°73, Les Plans d'Énonciation, sous la direction de Laurent Danon-Boileau, 112–125.
- Konstantinova, A. (2017). Cognitive–Discursive Functions of Anglo–American Proverbs. *Proverbium*, Vol. 34, N1, 159–178.
- Mieder, W. (2004), *Proverbs: A Handbook*, Westport : Greenwood Press.
- Norrick, N. (1994). Proverbial Perlocutions, How to Do Things with Proverbs, *Wise words. Essays on the proverb*, Edited by Wolfgang Mieder, 143–157.
- Obelkevich, J. (1994). Proverbs and Social History, *Wise words. Essays on the proverb*, Edited by Wolfgang Mieder, 211–252.
- Villers, D. (2010). Les modalités du détournement proverbial : entre contraintes et libertés. *Modèles linguistiques*, N62, 147–172.
- Wittgenstein, L. (2004 [1953]). *Recherches philosophiques*, traduit par Françoise Dastur, Maurice Elie, Jean-Luc Gautero, Dominique Janicaud, Élisabeth Rigal. Paris: Gallimard.
- Wozniak, A. (2009). Le proverbe détourné : étude théorique appliquée à un corpus bilingue franco-espagnol. *Paremia*, N18, 185–196.
- Назарян, А. Г. (1987). *Фразеология современного французского языка*. Москва: Высшая школа.

Լեզվական նյութի աղբյուրներ (Europresse հարթակ <https://www.europresse.com/>, մուտք՝ 21.03.2026)

«Blogosphère européenne», La Croix, par Ghislain de Violet, le 25 novembre 2010.

«Cinq phrases piquantes à connaître pour avoir de la répartie», Le Figaro, par Victoire Lemoigne, le 14 octobre 2022.

«Septembre sans tabac : tout est d'abord question de motivation », Franceinfo, par Turouru Gueirard, Eric Tang, le 15 septembre 2025.

«Talents cachés : des amateurs passionnés exposent ce lundi», Ouest-France, le 28 mars 2005.

«Un derby aux destins opposés», L'Aisne Nouvelle, le 14 mars 2015.

«Le silence n'est pas toujours d'or», Le Monde, le 6 octobre 2015.

«La parole privée est d'argent mais la parole publique est d'or», Le Soir, par Béatrice Delvaux, le 4 novembre 2022.

Наре Шалунц

Аспирант кафедры французской филологии

Ереванского государственного университета

Эл.адрес: nare.shalunts@ysu.am

МЕЖДУ РЕЧЬЮ И ДЕЙСТВИЕМ: ГРАНИЦА ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО И РЕАЛЬНОГО В ПОСЛОВИЧНОМ ДИСКУРСЕ С ПОЗИЦИИ ПРАГМАЛИНГВИСТИКИ

В данной статье исследуется взаимодействие между речью и действием на материале французских медиатекстов. Основное внимание уделяется пословицам и поговоркам, рассматриваемым сквозь призму прагмалингвистики и контекстуального анализа. Основу прагматического подхода к пословичному дискурсу составляет реконтекстуализация семантической структуры пословиц и поговорок, при этом акцент смещается на корреляцию между значением и смыслом, и каким образом значение конструирует смысл. В данной парадигме вектор движения от частного к общему инвертируется, уступая место процессу «кристаллизации» смысла. В частности, коммуникативная интенция выступает связующим звеном, интегрирующим языковую репрезентацию с прагматической реальностью. В этом контексте особое значение придается пословице в действии как средству определения взаимосвязи между речью и действием. Коллективная мудрость подвергается реинтерпретации в субъективных рамках, что приводит к трансформации паремий на языковом уровне. В ходе исследования выявлены различные типы трансформаций паремий во французском медиадискурсе, а также контекстуальная детерминация речи и действия в пословицах и поговорках через призму человеческих характеристик. Кроме того, в статье рассматривается переоценка речи через категорию молчания, а действие осмысливается как продолжение речи.

Ключевые слова: пословица, поговорка, речь, действие, медиатекст, прагматика.

Nare Shalunts

Ph.D. Student at the Chair of French

Philology at Yerevan State University

Email: nare.shalunts@ysu.am

**BETWEEN SPEECH AND ACTION: THE BOUNDARY OF
THE LINGUISTIC AND THE REAL IN PROVERBIAL DISCOURSE
FROM A PRAGMALINGUISTIC VIEWPOINT**

This article investigates the interplay between speech and action as manifested in French media texts, focusing on proverbs and sayings through the lens of pragmalinguistics within a contextual framework. The core of the pragmatic approach to proverbial discourse lies in the recontextualization of the semantic structure of proverbs and sayings, focusing on the correlation between signification and meaning, or, more precisely, how signification constructs meaning. In this regard, the trajectory from the particular to the general is inverted, proceeding instead toward a “crystallization” of meaning. Specifically, the communicative intent serves as the bridge that integrates the linguistic manifestation of proverbs and sayings with pragmatic reality. Within this framework, the proverb-in-action is emphasized as a means of defining the speech-action relationship. Collective wisdom is often reformulated within a subjective frame, leading to proverbial transformations on the linguistic level. The research identifies various types of proverbial transformations in French media discourse, as well as the contextual determination of speech and action within proverbs and sayings through the characterization of human traits. Furthermore, the study highlights the re-evaluation of speech through silence, while framing action as a continuation of speech.

Key words: proverb, saying, speech, action, media text, pragmatics.

Հոդվածը խմբագրություն է ներկայացվել՝ 2025թ. ապրիլի 1-ին:

Հոդվածը հանձնվել է գրախոսման՝ 2026թ. ապրիլի 3-ին:

Հոդվածն ընդունվել է տպագրության՝ 2026թ. ապրիլի 29-ին: